

3. Леонтьев А.И. Психолого-педагогические основы обновления методики преподавания иностранных языков. - М., 1998. - 24 с.
4. Машбиц Е.И. Компьютеризация обучения: проблемы и перспективы. -М.: Знание, 1986.-80 с .
5. Машбиц Ю.І., Смульсон М.Л. Актуальні психолого-педагогічні проблеми дистанційного навчання // Психологічна теорія і технологія навчання. Актуальні проблеми психології Том 8. Випуск 1. За ред. С.Д.Максименка, М.Л.Смульсон. - Київ, «Міленіум», 2005.
6. Плотинский Ю.М. Теоретические и эмпирические модели социальных процессов: Учеб. пособие для высших учебных заведений. - М.: «Логос», 1998. - 280 с.
7. Решетова З.А. Реализация принципов системного подхода в учебных предметах// Политехнический музей. - М.: Знание, 1986. - 580 с.
8. Сластёнин В.А. Педагогика: Учеб. пособие для студентов педагогических учебных заведений.- М.: Школа-Пресс, 1997.- 571 с.
9. Третьякова Т.Н. Организационно-педагогические условия инновационной деятельности факультета: Дис... канд. пед. наук. - Челябинск, 1996. - 182 с.
10. Усова А.В. Формирование у школьников научных понятий в процессе обучения. -М.: Педагогика, 1986.- 171 с.
11. Blömeke, S. (2000): *Medienpädagogische Kompetenz*. Theoretische und empirische Fundierung eines zentralen Elements der Lehrerbildung. München
12. Baehre, Kerstin/Beer, Doris/Hamburg, Ilana/Junge, Ute: *Frauenweiterbildung für den Unternehmenswandel: ein computergestütztes Lernmodul*, Graue Reihe des Instituts Arbeit und Technik, 2000-5, Gelsenkirchen
13. Blatt, Inge: *Computer als Medium. Eine Herausforderung für den Deutschunterricht*. In: Lecke, Bodo (Hrsg.): *Literatur und Medien in Studium und Deutschunterricht*. Frankfurt/Main 1999, S.179-204.
14. Vollbrecht, Ralf (2001): *Einführung in die Medienpädagogik*, Weinheim – Basel 2001.

В даній статті проаналізована модель формування у майбутніх педагогів умінь роботи з навчальною іноземною літературою за допомогою комп'ютерних технологій. Визначено базові інформаційні технології, які забезпечують їх ефективне використання в навчальному процесі.

The model of forming skills by future teachers to work with an educational foreign literature by means of the information technologies is analyzed. The basic information technologies, which provide their effective usage in the educational process, are determined.

УДК 378

Н.Ю. Ішук
м. Вінниця, Україна

КОМПЕТЕНТІСНО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Постановка проблеми. В умовах стрімкого переходу системи освіти України на загальноєвропейські стандарти науково-дослідна робота студентів перетворюється на одну з найважливіших форм навчального процесу. Належна організація НДРС у вищих навчальних закладах потребує особливої уваги, адже саме цей спосіб здобуття знань формує у майбутніх фахівців вкрай необхідні навички навчатися, для того щоб протягом життя вони могли самостійно поповнювати свої знання і стали конкурентоспроможними на зовнішньому ринку праці.

Українським завданням для сучасної педагогічної науки є пошук шляхів формування компетентностей студентів, які є кінцевим результатом навчання у вищому навчальному закладі.

Навчання у вищій школі є складним, багатоаспектним процесом, який варіюється у таких формах: лекції, семінари, практичні заняття, науково-дослідна робота студентів тощо. Сучасні дослідники в галузі педагогіки та психології плідно працюють над розв'язанням проблеми формування професійної компетентності студентів у процесі викладання фахових дисциплін. Однак, на наш погляд, організації науково-дослідної роботи студентів приділяється недостатньо уваги з точки зору формування вищезазначених компетентностей.

Отже, **метою статті** є аналіз сучасного стану організації НДРС у вищих навчальних закладах та визначення можливостей реалізації компетентісно-орієнтованого підходу.

Традиційними видами науково-дослідної роботи студентів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації є:

1. Навчальна НДРС, передбачена діючими навчальними планами, до якої можна віднести курсові та дипломні роботи. Під час виконання курсових робіт студенти мають навчитися самостійно працювати з науковою літературою, набувати навичок критичного відбору та аналізу необхідної інформації. Процес виконання курсових робіт контролює науковий керівник, якому відводиться ключова роль (адже саме він вперше ознайомлює студентів з новим для них видом самостійної науково-дослідницької діяльності), і який повинен виконувати різні функції:

- інструкторсько-координаційну з організації самостійної наукової роботи;
- консультаційну щодо змісту курсової роботи;
- контролюючо-оцінювальну стосовно якості виконання курсової роботи тощо.

Отже, замість чіткого розмежування функцій викладача і студента, з'являються стосунки *співробітництва*: викладач-консультант розглядається як партнер у «спільній справі», тобто здійснюється фундаментальна установка «педагогіки співробітництва» [1, с.141].

Від курсу до курсу вимоги до курсових робіт підвищуються, що сприяє розвитку студента як дослідника, причому цей процес відбувається майже непомітно й ненав'язливо для самого студента.

Виконання бакалаврської чи магістерської дипломної роботи має метою подальший розвиток творчих і пізнавальних здібностей студента і, будучи завершальним етапом навчання студента у ВНЗ, спрямоване на закріплення та розширення теоретичних знань, а також поглиблене дослідження обраної теми. На відміну від курсових робіт, дипломна робота повинна містити елементи власного практичного досвіду з того чи іншого питання, отже її успішне виконання залежить від сформованості низки **спеціальних компетенцій** фахівця [2, с.158]:

- критичного осмислення розвитку теорії і практики;
- оперування методами незалежного дослідження та вміння проводити його на більш високому науковому рівні;
- здатності зробити оригінальний внесок у дисципліну відповідно до канонів певної предметної області у рамках кваліфікаційної роботи;
- уміння продемонструвати оригінальність і творчий підхід;
- оволодіння компетенціями на професійному рівні.

Як бачимо, для успішного виконання як курсової, так і кваліфікаційної (бакалаврської чи магістерської) роботи, крім навичок самостійного виконання науково-дослідної роботи, студент має оволодіти набором **інструментальних** (здатність до аналізу та синтезу, вміння організовувати і планувати свою навчальну і наукову діяльність, базові загальні й професійні знання тощо), **міжособистісних** (здатність до критики та самокритики, здатність співпрацювати з експертами в інших предметних областях та ін.), **системних** (здатність застосовувати знання на практиці, дослідницькі здібності, здатність адаптуватися до нових ситуацій та умов навчання, здатність генерування нових ідей, відповідальність за якість тощо) компетенцій. Відповідальність за сформованість вищезазначених компетенцій покладається, таким чином, не лише на наукового керівника, але й на весь професорсько-викладацький склад вищого навчального закладу, який здійснює підготовку фахівця в умовах впровадження Болонського процесу.

2. Дослідницька робота, яку виконує студент поза вимог, що ставить перед ними навчальний план. Студент, який у вільний від навчання час проявляє поглиблений інтерес до певних питань тієї чи іншої галузі знань, характеризується високим рівнем мотивованості, самостійності, що проявляється в:

- прагненні до самовдосконалення, саморозвитку;
- здібності ставити цілі навчально-наукової діяльності;
- бажанні та вмінні відшукувати шляхи розв'язання наукових проблем, творчо мислити;
- здібності до самоорганізації, самоконтролю тощо.

Особистість, здатну проводити самостійні позапланові наукові дослідження, слід розглядати як молодшого колегу, тобто джерело інформації, оскільки студент слідкує за останніми надходженнями в літературі, намагається бути в курсі змін, що відбуваються в науці. Однак, на наш погляд, найважливішим є те, що процес самовдосконалення триває і за межами ВНЗ, а отже, така особистість має потенціал до проведення після закінчення університету дисертаційного дослідження в обраній нею галузі науки, створення інноваційних проектів реорганізації у сфері економіки, освіти тощо.

Соціологічні та психологічні дослідження, проведені у різних вищих навчальних закладах свідчать, на жаль про низький рівень мотивації до самостійної наукової роботи [3, с.24]. Низький відсоток позитивно вмотивованих до самостійної наукової діяльності студентів пояснюється, на наш погляд, тим, що значна частина студентів не має досвіду самостійності. Це підтверджується спостереженнями науковців (В. Атаманюк, Р. Гуревич, О. Заїка тощо). Щоб студент міг ефективно здійснювати самостійну навчальну та наукову роботу, він повинен мати навички самостійності взагалі, тобто бути самостійним і в інших сферах життя. Іншою психологічною перешкодою здійснення самостійної роботи є нерозвиненість вольової саморегуляції. Оскільки самостійна робота на усіх етапах свого виконання пов'язана із докладанням значних зусиль, розумової напруги, то деякі студенти відчують неспроможність примусити себе займатися науковою роботою, подолати труднощі, що виникли. Такі висновки зроблені на підставі проведеного анкетного опитування студентів, що мало метою ознайомлення з їхньою самооцінкою своїх умінь самостійної організації науково-дослідної діяльності (табл. 1):

Таблиця 1

**Самооцінка студентами своїх умінь самостійної організації
науково-дослідної діяльності**

Уміння самостійної організації науково-дослідної діяльності	Кількість студентів, які оцінюють свої уміння самостійної організації науково-дослідної діяльності як достатні	
	Абсолютна кількість	%
самостійного підбору джерел, критичного аналізу наукової літератури	176	47,7
планування, самоконтролю	176	47,7
самооцінки, самокорекції	143	39
самопрогнозування результатів	176	47,8
самовдосконалення індивідуальної моделі проведення наукових досліджень	75	20

Одержані дані про самооцінку студентами своїх умінь та навичок самостійно виконувати наукові дослідження викликають занепокоєння. Ми дійшли висновку, що переважна більшість опитаних студентів просто не знає, як будувати свою самостійну наукову діяльність, що, можливо спричинено відсутністю відповідної інформації з боку наукових керівників курсових та дипломних робіт, а також професорсько-викладацького складу, що забезпечує викладання профільних дисциплін.

Для виконання наукового дослідження студенту доводиться опрацьовувати значну кількість інформаційних джерел, отже, актуальною залишається проблема формування інформаційної культури студента як компонента його професійної культури.

Інформаційна культура – це не лише сукупність знань, умінь і навичок, необхідних для роботи з інформаційними потоками [4, с.467]. Однією з особливостей інформаційної культури є добір необхідної інформації, а також її критичне осмислення. Таким чином, у процесі організації НДРС створюються передумови формування **інформаційної компетенції** студента під час роботи в інформаційному середовищі, наприклад, мережі Інтернет.

У працях М. Ломоносова ми зустрічаємо слова про необхідність заохочення молодих науковців, що виявили бажання займатися власними дослідженнями. З цією метою у вищих навчальних закладах функціонують предметні та проблемні гуртки, проблемні студентські лабораторії під керівництвом досвідчених науковців, які своїм невичерпним ентузіазмом та прагненням до пошуку нового слугують найкращим прикладом для майбутніх фахівців з різних галузей знань.

Предметні гуртки є ефективною формою НДРС під час роботи зі студентами молодших курсів. Науковий гурток ставить доволі нескладні цілі перед його учасниками. Результати роботи висвітлюються студентами на засіданнях гуртка, секційних засіданнях науково-практичних семінарів та конференцій.

Проблемні гуртки відрізняються від предметних тим, що їхні учасники працюють над розв'язанням проблеми, якою займається науковий керівник, або проблеми, поставленої науковим відділом університету згідно з планом проведення науково-практичних, науково-методичних семінарів та конференцій. Перевагою проблемних гуртків є можливість розглядання проблеми більш глибоко з різних ракурсів. Наприклад, в рамках теми «Організація самостійної роботи студентів у ВНЗ» можна розглядати різні аспекти самостійної навчальної (на прикладі вивчення конкретних дисциплін, з використанням ряду педагогічних, інформаційно-комунікаційних технологій) та наукової роботи. Це робить засідання гуртка більш різнобічними, а також сприяє зміцненню зв'язків між студентами різного віку і спеціальностей, підтримує відчуття єдиного колективу, в якому студенти співпрацюють, вчаться відстоювати свою точку зору, критично оцінювати наукові погляди інших учасників. Робота в гуртках, крім вищесказаного, сприяє усуненню тривожності, пов'язаної зі страхом демонстрації своїх знань, оскільки, на відміну від семінарів або практичних занять, де відповідь студента повинна оцінюватися викладачем з відповідним записом у журналі, на засіданнях гуртків зазвичай панує атмосфера невимушеності, неупередженості поглядів, надається можливість вільно й творчо викладати свої міркування стосовно розв'язання певних проблем.

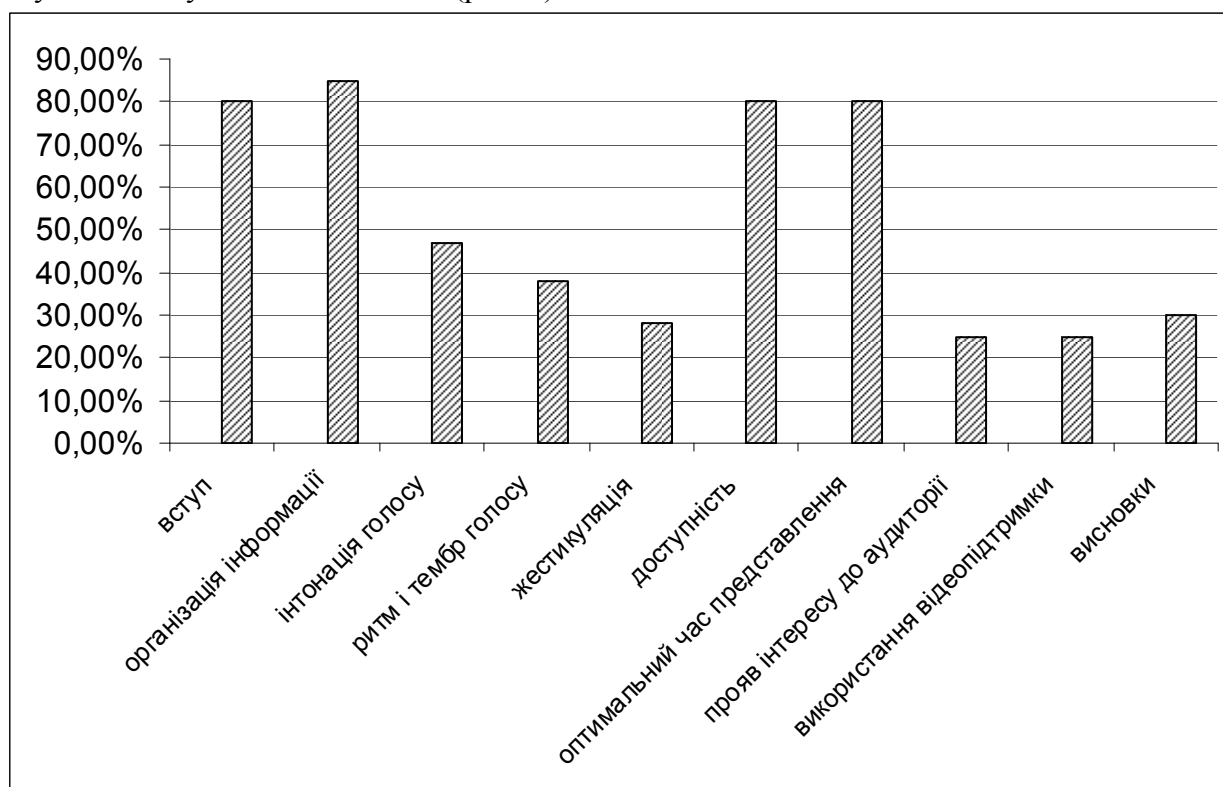
Результати роботи в предметних і проблемних гуртках часто висвітлюються на пленарних засіданнях *науково-практичних студентських семінарів і конференцій*. Підготовка до таких заходів вимагає від студентів оволодіння більшим арсеналом компетенцій, до яких слід віднести, перш за все, **комунікаційну**, тобто вміння суб'єкта передавати інформацію, яку необхідно прийняти, зрозуміти і засвоїти. Для того, щоб успішно презентувати доповідь на конференції, недостатньо самостійно провести наукове дослідження, вільно володіти матеріалом; необхідно також озброїтися навичками ораторського мистецтва, професійного спілкування, які відшліфовуються на практичних заняттях з відповідних дисциплін. Так, під час публічного виступу слід звернути увагу на такі *критерії* його ефективності:

- вступ;
- організацію інформації (логічність її розташування);
- інтонацію голосу (гучність, впевненість);
- ритм і тембр голосу;
- жестикуляцію;
- доступність і час представлення;
- прояв інтересу до аудиторії;

- використання відеопідтримки;
- висновки;
- залишення контактів.

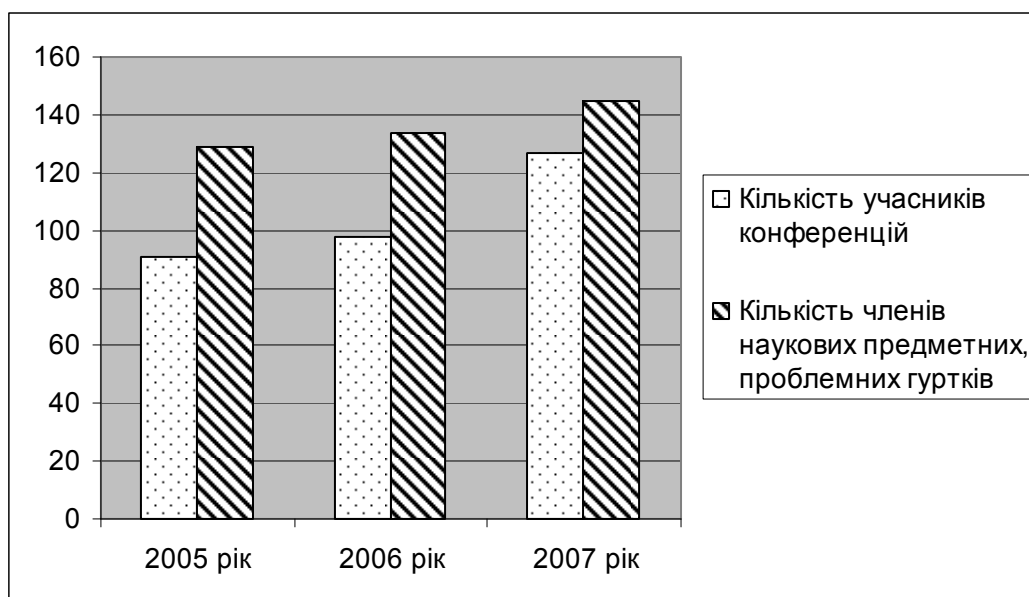
Крім того, якщо в рамках конференції проводиться творче обговорення прослуханих доповідей, то з питань і відповідей на них кожен доповідач може отримати оригінальні ідеї, про розвиток яких в межах обраної ним теми він, можливо, не замислювався. Вмикається своєрідний механізм, коли одна думка породжує ряд нових, надаючи поштовх до розширення світогляду, розробки нових напрямів наукового дослідження, створення нових концепцій.

Наші спостереження за виступами студентів на науково-практичних конференціях дали можливість одержати таку інформацію щодо дотримання основних критеріїв ефективності публічного виступу як складової комунікаційної компетенції доповідачів під час презентації результатів наукових досліджень (рис. 1):

рис. 1. Дотримання основних критеріїв ефективності публічного виступу як складової комунікаційної компетенції доповідачів під час презентації результатів наукових досліджень

Згідно з модульно-рейтинговою системою організації навчального процесу, участь студентів у позааудиторній науковій роботі впливає на їхній рейтинг. Це є потужним зовнішнім (іноді лише додатковим, а інколи й основним) важелем впливу на свідомість студентів у процесі активізації їхньої навчально-наукової діяльності, залучення молоді до участі в наукових предметних, проблемних гуртках, а також науково-практичних семінарах і конференціях ВНЗ, про що свідчать дані, зображені на рис.2.

Рис. 2. Кількість студентів Вінницького фінансово-економічного університету, що беруть участь у науково-дослідній роботі

Особливо слід виокремити таку форму науково-дослідної роботи, як *студентські наукові товариства*, що створюються у вищих навчальних закладах з метою практичного формування професійних навичок майбутніх фахівців на основі віртуальних організацій (підприємств). Оскільки успішна діяльність будь-якого підприємства залежить від налагодженої та кваліфікованої роботи всіх його членів, до товариства слід залучати студентів різних курсів і різних спеціальностей. Звісно, не всі вони володіють необхідними професійними компетенціями, однак «можливість» виявити свої професійні здібності спонукатиме їх до більш глибокого, самостійного вивчення навчальної дисципліни, що виходить за рамки визначеного навчальним планом матеріалу.

Організація у формі наукового студентського товариства (НСТ), що функціонує у Вінницькому фінансово-економічному університеті, має назву «Освіта». Метою діяльності НСТ є створення умов для найбільш повного розкриття творчого потенціалу молоді інституту, обговорення та розв'язання питань удосконалення навчально-виховного процесу, науково-дослідної роботи, а також цілеспрямована підготовка і формування спеціалістів широкого профілю, яка має бути заснована на принципах самопідготовки, самонавчання, творчості; підготовка таких фахівців, які будуть конкурентноспроможні на ринку праці, поглиблення знань і розширення профілю кваліфікації, а також досягнення високого рівня культури в професійній діяльності.

Діяльністю товариства керує президент. У межах товариства функціонують такі наукові клуби, які діють згідно статуту НСТ та положення про клуби:

- Науковий клуб з менеджменту «Практика впровадження ситуаційного менеджменту на підприємствах області».
- Науковий клуб з економіки «Економіка використання ресурсів регіону».
- Науковий клуб з юриспруденції «Нормативно-правове забезпечення виробництва на підприємствах області».
- Науковий клуб з кібернетики «Моделювання економічних процесів».
- Науковий клуб фінансистів «Практика фінансів і фінансового менеджменту Вінниччини».

Характеристика наукової діяльності членів НСТ «Освіта»

№ п/п	Показники	2005 рік	2006 рік	2007 рік
1.	Кількість залучених студентів (%)	30	40	45
2.	Кількість засідань наукових клубів	45	45	45
3.	Кількість конкурсних робіт	36	44	52

Питання стимуляції молоді до проведення глибоких наукових досліджень сьогодні є актуальним для нашої держави в цілому. Крім самих вищих навчальних закладів науково-дослідна робота студентів спонукається й органами місцевого самоврядування, Міжнародним благодійним фондом «Україна 3000», оголошуючи конкурси наукових робіт молодих дослідників. Так, у 2007 році оголошено II Всеукраїнський молодіжний конкурс «Новітній інтелект України», до участі в якому запрошено учні старших класів шкіл, ліцеїв, гімназій, студенти навчальних закладів I-IV рівнів акредитації, аспіранти, викладачі, дослідники-практики, вік яких не перевищує 35 років. Конкурс склався з 4-х номінацій:

1. Конкурс наукових досліджень з економічної та гуманітарної тематики (на задані організаторами теми).
2. Конкурс дипломних робіт з економічної та гуманітарної тематики (на задані організаторами теми).
3. Конкурс бізнес-ідей.
4. Конкурс соціальних проектів.

Переможці конкурсу нагороджені дипломами та грошовими преміями, чого не кожен ВНЗ може запропонувати, і що може слугувати додатковим стимулом до залучення студентів до науково-дослідної роботи.

Такі заходи, вжиті на державному рівні, свідчать про те, що в умовах впровадження в системі освіти України принципів Болонського процесу, створено необхідні передумови підготовки не лише кваліфікованих фахівців-професіоналів, але й нового покоління науковців-дослідників, здатних самостійно розв'язувати складні економічні, політичні, освітні та інші проблеми сьогодення. З іншого боку, необхідною педагогічною умовою успішної організації НДРС у вищих навчальних закладах є створення системи навчального процесу, за якої студенти виявляють бажання свідомо займатися науково-дослідницькою роботою, а також умов реалізації творчої активності студентів.

Висновок. Як свідчить проведене дослідження, умови організації науково-дослідної роботи студентів у Вінницькому фінансово-економічному університеті є такими, що сприяють підвищенню рівня самостійності у виконанні наукових досліджень, розвитку основних груп компетенцій і компетентностей студентів. Однак, подальшого розвитку потребує детальна розробка наукових завдань з використанням портфоліо проектної діяльності, яка ще недостатньою мірою використовується у навчальному процесі.

Література:

1. Лернер И.Я. Дидактические основы методов обучения. – М.: Педагогика, 1981. – 186 с.
2. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник / За ред. В.Г.Кременя. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 384 с.
3. Заика Е.В. Психологические вопросы организации самостоятельной работы в вузе // Практическая психология и социальная работа. – 2002. - № 6. – С. 21-32.
4. Шалимова Л.В., Сыромятников А.С. Информационная культура как средство формирования психологической готовности студентов к профессиональной деятельности // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. Збірник наукових праць. Ч.2. - Київ - Вінниця, 2002. - С. 467-471.

The article deals with urgent problems of organization of students' research work under current educational processes taking place in our country. Research work is considered to develop students' professional competence, for this reason the current conditions of its proper organization by higher educational establishments as well as the government's support is analyzed. Some problems students face with when carrying out research work are determined.

УДК: 378.147:37.018

**Н.В. Калашнік
м. Вінниця, Україна**

МОДУЛЬНО-РЕЙТИНГОВА ТЕХНОЛОГІЯ ОЦІНЮВАННЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ КОНТРОЛЮ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ

В умовах соціальних і технологічних перетворень країні потрібні фахівці-медики з високим рівнем кваліфікації, здатні до самоосвіти й підвищення професійної компетентності. Концепція освіти передбачає зміну освіти за трьома напрямками: чого навчати (зміст), в якій послідовності (структура) й яким способом (технологія) (С. Архангельський, В. Безпалько, А. Вербицький, С. Гончаренко та ін.). Проблемі вдосконалення підготовки фахівців в умовах багаторівневої системи освіти в даний час також приділяється багато уваги (Г. Засобіна, Ю. Захаров, Н. Касаткіна, В. Шахов та ін.).

Як показав аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження контролю в педагогічному процесі університету, в даний час не існує засобів об'єктивного визначення параметрів оцінки, якісних характеристик кількісного показника досягнень студентів. Тому пошук оптимальної системи постійного контролю досягнень є нагальною проблемою. Новий підхід до оцінки як способу стимуляції навчальної праці студентів передбачає застосування рейтингових технологій. Питання використання рейтингу в освітній практиці висвітлені в роботах В. Бондаря, Л. Варенової, Н. Васильєвої, О. В'язової, Є. Гіматова, П. Гусака, В. Кукліна, В. Мізінцева, В. Наводнікова, В. Чайки, Ю. Попова, В. Шахова та ін.

Багаторівнева система підготовки фахівців найбільш ефективна, якщо як її організаційно-методичне забезпечення використовуються нові навчальні технології (Н. Касаткіна, Б. Невзоров, Т. Шамова). Питання «технологічності» освітнього процесу в умовах переходу на багаторівневу систему аналізуються у ряді досліджень (Н. Кузьміна, Н. Руденко, Ю. Сенько, В. Сластьонін, В. Шахов та ін.). За визначенням В. Монахова «педагогічна технологія – це продумана в усіх деталях модель спільної педагогічної діяльності з проектування, організації та проведення навчального процесу з безумовним забезпеченням комфортних умов для учнів і вчителя. При цьому обов'язково задаються технологічні норми допустимих відхилень від ідеальної моделі, у межах якої досягнення запланованих результатів є гарантованими» [8, с. 7].

Саме поняття «технологія» – грецького походження (від *techne* – мистецтво, майстерність, умілість, і *logos* – знання). На практиці це поняття означає «знання про майстерність», тобто рід знань, що застосовуються в професійній специфічній діяльності.

Педагогічна технологія найчастіше розуміється як «виявлення принципів і розробка прийомів оптимізації освітнього процесу, шляхом аналізу чинників, що підвищують її ефективність, шляхом конструювання та застосування прийомів і матеріалів, а також завдяки оцінці застосовуваних методів» [11, с. 258].

Дослідження підтверджують, що на сьогоднішній день не існує єдиного розуміння категорії «педагогічна технологія». Під педагогічною технологією розуміють процедурне втілення компонентів педагогічного процесу у вигляді системи дій (тобто технологія – це процес, в якому спланована послідовність дій); технологія – це педагогічна система, представлена у вигляді набору педагогічних прийомів; педагогічна технологія – це